

Н.К.Падголіна

АНСАМБЛЕВАЕ МУЗЫЦЫРАВАННЕ ЯК ЖАНР І ЯГО РАЗВІЦЦЁ

У сістэме прафесійнай падрыхтоўкі музыкантаў, у тым ліку настаўнікаў музыкі, ансамблевас музыцираванне займае важнае месца. Ігра у ансамблі вучыць творча мысліць, "дакопвацца" да сутнасці аўтарскай задумы праз "музычную палеміку" з партнёрам дуэта, што азначае умение адстаяць свой пункт гледжання яркім, высокапрафесійным выкананнем таго ці іншага эпізоду твора. "Сутнасць і спецыфіка ансамблевай ігры заключаецца ў тым, што удзельнікі ансамбля праз калектыўную працу увасабляюць адзінную ідэю інтэрпрэтацыі твора. Працоуная супольнасць пры ігры у ансамблі стварае ўмовы не толькі для пераходу асабістых творчых пераўтварэнняў у суперажыванні выконавасмай музыкі, але і разівае культуру ёносін, ставіць перад партнёрамі пэўныя этычныя і маральныя праблемы".¹

У працэсе ансамблевай ігры фарміруюцца такія валявыя якасці, як добрасумленнасць, адказнасць. Часта цяжкасці, што пераадольваюцца ў час самастойных заняткаў, зноў выяўляюцца пры сумесным выкананні агульных партый. Вось чаму ігра у ансамблі патрабуе шмат сумесных рэпетыцый, а гэта уносиць разнастайнасць у самастойную працу, творча актыўizuе удзельнікаў ансамбля. Пры выкананні музычных твораў дуэтам патрабуеца ўзаемная пандрымка, у той час як сольныя выступленні часта спараджаюць славалюбства. Як азначае А.Сарокіна, "4-ручны дуэт - адзінны род ансамбля, каля два чалавекі музыцируюць за адным інструментам. Такое суседства піяністаў за адной клавіятурай садзейнічае іх унутраному адзінству і суперажыванню".²

Ігра у ансамблі садзейнічае выпрацоуцы ў выкананія умення слухаць адзін аднаго, "бачыць" партыю партнёра, развіццё адчування ритму. У ігры дуэтам набываеца таксама навык чытання з ліста. Пры гэтым абодва выканауцы дапамагаюць адзін аднаму іграць без прыпынкаў і змены тэмпу. Як азначае Л.І.Шурава, "ансамбль пашырае магчымасці мастацкага уздзеяння, у ім пралуляеца творчая во-

¹ Спектр Б.І. Некоторые закономерности ансамблевой игры на примере произведений белорусских композиторов. Минск, 1991. С. 6.

² Сорокина Е. Фортепианный дуэт: история жанра. М., 1988. С.27.

ля некалькіх музыкантаў"¹. Сапрауды, сумесная ігра – гэта калектыўныя пераживанні, яна дапамагае пазбавіцца ўласнай няўпэўненасці. Музыканты, якія валодаюць вельмі сціплымі выканальніцкімі здольнасцямі, могуць яскрава, упэўнена паказаць сябе ў сумесным музыцираванні.

Першыя фартэп'янныя творы для выканання ў чатыры руки былі напісаны ў эпоху Рэнесансу: гэта п'есы Н. Карлтана і Т. Томкінса, якія захоўваюцца ў Брытанскім музей, паколькі Англія з'яўляецца родізінай першай у Еўропе самастойнай клавірнай школы. Названыя дуэты англійскіх кампазітараў сталі "першай ластаўкай", якая знікла была большым на стагоддзе і зноў паявілася ў Італіі ў 60-я гады ХУШ стагоддзя. Да жанру санаты для чатырохручнага выкладання зварнуўся Нікала Гамелі, Шмат кампазітараў таго часу падтрымалі яго наватарства. Сярод іх быў В.А. Моцарт, які ў дзевяцігадовым узросце напісаў санату для выканання ў чатыры руки. Кампазітары Англіі, Германіі, Аўстріі, Чехіі ды іншых краін Еўропы (ад Ф.Баха да М.Клеменці) пакінулі багатую спадчыну з твораў, напісаных для фартэп'яна ў чатыры руки.

Напрыканцы ХУШ стагоддзя фартэп'яна як інструмент заняло вядучыя пазіцыі не толькі ў канцэртнай практицы, але і ў дамашнім музыцираванні. Дзякуючы вынаходжанню педаляў (у 1781 г. - дэмфернай правай, у 1782-м - левай) патырлыся тэмбрывы і дынамічныя магчымасці інструмента. Як назначае А.Сарокіна, "4-ручная фактура аказалася здольнай да узнаўлення і разнастайнасці прыёмаў гукаўзнаўлення, штыхоў (адначасовае гучанне вытрыманых гукаў і рухавых галасоў, што іграюць *staccato, legato, non legato*)"².

Кампазітары пачалі перакладаць сімфанічныя, камерна-ансамблевые, оперныя творы для фартэп'яна ў чатыры руки. Гэтыя пераклады карысталіся незвычайнай папулярнасцю дзякуючы даступнасці выканання такіх значных твораў у хатнім музыцираванні. Яны надавычай абагацілі рэпертуар музыкантаў-аматараваў і дапамаглі азнаёміцца з новымі сімфоніямі і операмі І.Гайдна, В.А. Моцарта, Л.Бетховена, Р.Вагнера, Дж.Вэрдзі, П.Чайкоўскага, з камерна-інструментальнымі творамі Ф.Мендэльсона, Ф.Шуберта, Р.Шумана, А.Кулау, І.Брамса, А.Дворжака, З.Фібіха ды інш.

¹ Ашкурова Л.И. К вопросу преподавания фортепианного ансамбля в ДМШ. Алма-Ата, 1984. С. 9.

² Сорокина Е. Фортепианный дуэт: история жанра. С. 43.

Асабліва садзейні чау разыўцио ансамблевай ігры Ф.Шуберт. Кампазітар з вялікай любою і прафесійным майстэрствам ставіўся да жанру фартэп'яннага дуэта. Лік напісаных вялікім майстрам фартэп'янных дуэтаў уступае толькі ліку напісаных ім песень, што падкрэслівае і значнасць гэтага жанру, і папулярнасць яго сачынення для фартэп'яна ў чатыры руکі: "б паланезау" - сач. 61, "З маршы геральдныя" - сач. 27, "З маршы вайсковыя" - сач. 51. Багатую спалышну пакінуў нашчадкам і К.Чэрні.

У канцы ХVІІІ стагоддзя да напісання музыкі для чатырохручнага выканання звярнуўся кампазітары Рачі. Да гэтага часу адносяцца ўпершыню напрукаваныя творы такіх знакамітых майстроў, як І.Пальшаў, І.Геслер. Музыку для фартэп'яна ў чатыры руکі пісалі вучні Дж.Фільда: Э.Маер, І.Ласкоўскі, А.Дзюбюк ды інш. Некалькі арганізацыйных твораў у жанры фартэп'яннага дуэта належыць М.Глінку.

Да жанру фартэп'яннага ансамбля кампазітары "Магутнай кучкі" звярнуўся, перакладаючи для выканання ў чатыры руки папулярны сімфанічны і оперны музыкі. Напрыклад, М.Балакіравым і М.Мусарскім зроблены пераклады "Арагонскай хоты" і "Персідскага хору" з оперы М.Глінкі "Руслан і Людміла", А.Даргамыжскім па-аутарску выкладзена опера "Русалка".

Для фартэп'яннага ансамбля пісаў таксама П.Чайкоўскі. Ён ўпершыню звярнуўся да перапрацуўкі народных мелодій для выкладання ў чатыры руки. У 1868, 1969 гадах Чайкоўскі стварыў зборнік апрацовак "50 рускіх народных песень".

Стварэнне широкага рэпертуару для чатырохручнага выканання прывяло да алкрыцця "класа ансамбля" у першай рускай кансерваторыі. Выкладаў клас ансамбля заснавальнік кансерваторыі А.Рубінштайн.

Шэраг значных твораў розных жанраў напісаны для чатырохручнага выкладання кампазітарамі - сучаснікамі. Педагагічны рэпертуар уключае імёны С.Пракоф'ева, Да.Шастаковіча, А.Хачатурана, В.Гаурыліна, Г.Свірдлова ды шмат іншых.

Да фартэп'янных дуэтаў у сваій творчасці звярталіся і беларускія кампазітары. Сяроліх У.Аладаў, Л.Абелюшчіч, Э.Тырманд, Л.Шлег, Я.Касалапаў, К.Цесакоў, Э.Зарыцкі, В.Войцік, У.Дарохін, В.Сярых, Т.Сурус. Іх творы належыць выкарыстоўваць у педагогічным рэпертуары пры падрыхтоўцы будучых настаўнікаў музыкі.